

22). Brillant i important confirmació d'aquelles variants i fets, desconeguts fins aleshores, i en què alguns no han volgut creure. —³ De *tranca* són derivats els cast. *tranquera* (tan arrelat a Sud-Amèrica), i el dissimilat *tanquera*, de la major part del territori (com he detallat en l'obra castellana), especialitzat com a terme pastoril i tauromàquic; estès també al gascó (potser pertot < cast.), que l'ALGc. iv, 1175, ha trobat viu a l'Àstarac, *tanqkêros* «planches mitoyennes pour vaches à l'étable» (Gers SO.); i, a les Landes, «couloir dans l'arène des courses de vaches». D'aquest em sembla vasconització el b.-nav. *atbalaka ariêko*, que designa el mateix a Labastide Cl.; si bé amb el sufix romànic reemplaçat pels sufixos bc. *-arte* i *-ko*; allí mateix dit també *-koartya*, amb l'ordre invers dels sufixos bcs. —⁴ Amb *-ga*: «Oh, i està guapa! / L'altre dia, un soldador / li ensumà la *retranga*, / és dir, li anava darrera, / dient-li: —Abur, salada!», Robrenyo (*Lo Jayo de Reus*, ed. Bno., 59).

Trancallar, *-lada*, V. *tranca* *Trancanill*, V. *trencar*
Trançat, V. *trancós*

TRÀNGOL, 'agitació angoixosa de la gent o de les coses', especialment 'mar grossa, gran agitació de la mar', origen incert: és mot comú amb el prov. mod. *trango* m. 'maror', i relacionat amb el mot cat. comarcal *trangolejar* 'brandar amb agitació i colpejament', i amb els mots antics *trangolar*, *trangolir*, 'engolir'; és versemblant que la font d'aquests mots no sigui una sinó múltiple, i deguda a la combinació d'uns quants, i que a la combinació vagi contribuir primerament el grup germànic del fr. ant. *tangon* 'empaïtar, angoixar, destrènyer', alt-italià *tanghenar*, *tangognà(r)*, 'atraccallar, buscar raons', provinents del fràncic TANGŌN/TANGANŌN 'atenallar', 'entaular demanda acusatòria'; és probable que també vagi passar aquest mot fràncic al català i l'occità, constituint la font principal del mot *tràngol*; *tangonar* degué alterar-se en **tangolar* per dissimilació, ajudant-hi la influència d'(e)s*trangolar* (del ll. STRANGŪLARE 'escanyar') i d'*engolir* (derivat de *GOLA*); d'aquí formes verbals *trangolar*, *trangolir*, amb els significats de 'destrènyer', 'agitar', 'remoure', de les quals es derivà el substantiu *tràngol* 'agitació angoixosa'. □ 1.ª doc.: 1877, Verdaguer.

«--- Són boques de Vesuvi / ab que brega, atenyent-los a llenques, la maror / --- / Y, a raig a raig, Alcides de més aprop sent ploure / palets que servirian per moles de molí; / y esquitxoteig y *tràngol* darrera seu remoure, / y estendre, per garfir-lo, llurs brassos de rampí», *Atl.* vi, 73c (estrofa que no figurava encara a l'esborrall de 1867; en l'ed. de 1878 només hi canvia *esquitxoteig* en *bromereig*).

Fins aleshores no havia estat mai recollit pels diccionaris; llavors per primer cop el Labèrnia de 1888, citant aquests versos, amb la vaga definició «moviment». No obstant *tràngol* és un mot conegudíssim, pertanyent al català comú, usual més o menys a tot el Princ., d'un cap a l'altre, més a la meitat oriental que

a la ponentina; i encara que la naturalesa mateixa del seu significat faci que l'ús n'abundi menys a Bna. que a fora, i menys a les comarques allunyades de mar, però en aquestes és vivísim i quotidià, des dels Pirineus, fins a la dreta de l'Ebre (cita de Moreira, *Folkl. Tort.* en *AlcM*); Amades-Roig (*Vocab. de la Pesca*, BDC xiv, 166, costa de Llevant i de Ponent). No endins del P. Val. ni a les dues Balears, però sí a Eivissa («*tràngul*: marejada», PzCabr.).

¹⁰ Verdaguer, que primer ho havia dit, hi tornà, també parlant de la mar, encara d'altres vegades: «Llavors lo comte exclama - molt enutjat: / —De mi no vols la vida? - la mort tindràs—. / Son destrer esperona - dret al gegant, / la llança en sa mà dreta, - l'escut al braç; / se donan falconada - com dues naus, / al *tràngol* de les ones, - dels guerrejants», *Canigó* viii, 155. *AlcM* no dóna bé el matís de l'ús marí: «ones que no són grosses...»; ben cert que ho han de ser, altrament no seria *tràngol*; és menys que un temporal, no és una tempestat desfeta, d'onades gegantes o vents formidables, però hi ha d'haver onatge més o menys poderós: s'usa sovint (potser un poc eufèmicament) per una maltempada molt considerable i perillosa per a nedadors o barquejants, sense ser-ho per a embarcacions ben sòlides, o bé també per a la simple marejada; però sempre amb grossa i forta agitació. Jo anotava a StPolM (1924): «es distingeix del *temporal* perquè les ones, tot i essent grosses, no rompen lluny de la costa».

«--- Dels guerrejants». Doncs, no sols de les ones, sinó també de la gent: dels lluitadors. Que amb aquest sentit no és menys usual. P. ex.: «Un patriota sempre embolicat en conspiracions --- passant a totthora per aquell *tràngol* del polític militant, que tan bon punt l'enlayra a menjar ab reys, com lo llença a aprofitar les engrunes de pa d'una fonda de sisos», NOLLER (*Pap.*, p. 38); «promovent *tràngul* y remolins sens donar materialment temps a l'educació ni al respecte ---», id. (*Vilaniu*, 158); «Al deixà 'l molí --- ja s'adonaren de la fira --- pel brugit, per aquella maror --- com si desfílés un exèrcit ---; per la formigó, que 's desbandava pels carrerons, --- empenyent-se --- enferfegada per les joguines; més tart pels crits --- y estalonades --- l'ànima de tots, y més encara per sa pròpia angúnia: ficats en aquell *tràngul*, xics y grans, tothom hi perdía l'esma», PONS MASS. (*Auca d. l. P.* viii, 105.2f.).

I S. xx. «Seria mal fet d'inocular el virus del pessimisme en persona que ha de sostenir un *tràngol* de negocis com el que duu vostè», Coromines, cridant l'atenció a Ed. Recasens, president de l'amençat Banc de Catalunya, carta de 28-ii-1930 (*Di. i Rec. de P. C.* ii). I fins en termes de ben abstracta metàfora: «Les resplendors roges i bellugoses de la llar vagaregen per l'àmbit ombradís: tot oneja en un *tràngol* de llum i ombres», Ruyra (*La Veilla dels Morits*=*Pinya d. R.* i, 104). Amb tot, l'aplicació més corrent, la més planera, és al *tràngol* marí: «La Verge del Mar té taleia pels mariners: com que havia navegat, i sab els *tràngols* que allí s'hi passen, si ha de concedir alguna mercè, es recorda que és marinera», Russinyol (*La Verge*